



**MILLIY QADRIYATLARNI IJTIMOIIY ADOLATNI MUSTAHKAMLASHNING
MA'NAVIY ASOSI SIFATIDA RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL
YO'NALISHLARI**

Maxmudov Izzatillo Ne'matilloevich

Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston sharoitida ijtimoiy adolatni mustahkamlashning ma'naviy-axloqiy asoslari ilmiy tahlil qilingan. Maqolada faol ijtimoiy birdamlik, manzilli g'amxo'rlik va adolatsizlikka nisbatan murosasizlik kabi uchta o'zaro bog'liq konseptual yo'nalishga tayanilgan. Bu orqali esa hamjihatlik va hashar an'analarini zamonaviy ijtimoiy loyihalarga integratsiya qilish orqali fuqarolar faolligini oshirishga, volontyorlik va mentorlik mexanizmlari orqali davlatning ijtimoiy himoya tizimini insonparvarlik prinsiplari bilan boyitishga, adolatparvarlik qadriyatini jamoatchilik nazorati institutlari asosida mustahkamlashga urg'u berilgan.*

Kalit so'zlar: *jamiyat, ijtimoiy adolat, ijtimoiy birdamlik, jamoatchilik nazorati, ma'naviyat, axloq, qadriyat.*

Yangi O'zbekiston sharoitida ijtimoiy adolatni qaror toptirish vazifasi nafaqat huquqiy - institutsional islohotlarni, balki jamiyatning ma'naviy - axloqiy asoslarini maqsadli ravishda mustahkamlashni ham talab etadi. Tadqiqotning ikkinchi bobida amalga oshirilgan tahlillar, xususan, jamiyatda korrupsiya va byurokratik sansalorlikning saqlanib qolayotgani, ijtimoiy-iqtisodiy tabaqalanishning chuqurlashuvi hamda qonunchilik va huquqni qo'llash amaliyoti o'rtasidagi tafovutlar ijtimoiy adolat tamoyillarining to'laqonli ro'yobga chiqishiga jiddiy to'sqinlik qilayotganini ko'rsatdi. Bu muammolarning ildizi ko'p hollarda nafaqat iqtisodiy yoki siyosiy, balki ma'naviy-axloqiy sohadagi bo'shliqlarga ham borib taqaladi. Shu bois, ijtimoiy adolatni mustahkamlashning poydevori sifatida xizmat qilishi mumkin bo'lgan milliy qadriyatlarni rivojlantirishning aniq konseptual yo'nalishlarini ishlab chiqish maqsad qilingan. Bu yo'nalishlar qadriyatlarni shunchaki mavhum tushunchalar sifatida emas, balki zamonaviy ijtimoiy voqelikka tatbiq etiladigan amaliy dasturlar va ijtimoiy texnologiyalar sifatida ko'rib chiqishni nazarda tutadi [1].

Fikrimizcha, ijtimoiy adolatni ma'naviy asosda mustahkamlash uchun quyidagi uchta o'zaro bog'liq konseptual yo'nalishni rivojlantirish maqsadga muvofiqdir:

Ushbu amaliy tadqiqot metodikasi nazariy jihatdan taklif etilgan konseptual yo'nalishlarning amaliyotda qanday natija berishini empirik asosda tekshirish, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda kelgusida O'zbekiston sharoitida ijtimoiy adolatni mustahkamlash bo'yicha yanada puxta amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun zamin yaratadi.

1. Hamjihatlik qadriyati asosida "Faol ijtimoiy birdamlik" konsepsiyasini rivojlantirish.





Hamjihatlik – bu o‘zbek jamiyatining ijtimoiy kapitali bo‘lib, umumiy maqsad yo‘lidagi birlik va o‘zaro mas‘uliyatni anglatadi. Ushbu konsepsiyaning maqsadi – hamjihatlikning amaliy ko‘rinishi bo‘lgan hashar an‘anasini zamonaviy sharoitga moslashtirib, uni yangi mazmun bilan boyitishdir. Bunda hashar nafaqat mavsumiy tozalik va obodonlashtirish ishlari emas, balki aniq ijtimoiy muammolarni hal etishga yo‘naltirilgan ijtimoiy loyihalar mexanizmiga aylantirilishi lozim. Bu jarayon O‘zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonunida belgilangan tamoyillarga to‘liq mos keladi [2].

Ushbu modelni sinovdan o‘tkazish uchun bir-biriga o‘xshash ikkita mahalla (A va B) tanlab olinadi. A mahallada (eksperimental guruh) aniq bir ijtimoiy loyiha yuqoridagi model asosida amalga oshiriladi. B mahallada (nazorat guruhi) esa bu loyiha amalga oshirilmaydi. Eksperimentdan oldin va keyin har ikki mahallada aholining ijtimoiy kayfiyati, o‘zaro ishonch darajasi va mahalliy hokimiyatga munosabati sotsiologik so‘rov orqali o‘lchanadi.

Eksperiment yakunida A mahallasida nafaqat moddiy muammo hal bo‘lishi, balki ISI ko‘rsatkichi yuqori bo‘lishi va aholining ijtimoiy faolligi, birdamligi sezilarli darajada ortishi kutiladi.

2. Mehr-oqibat qadriyati negizida “Manzilli g‘amxo‘rlik (empatik adolat)” konsepsiyasini joriy etish.

Tahlillardan ko‘rinib turganidek, aholining sezilarli qismi uchun ijtimoiy adolat davlatning ijtimoiy himoyasi bilan bog‘liq. “Manzilli g‘amxo‘rlik” konsepsiyasining maqsadi – rasmiy mexanizmlarni *mehr-oqibat* qadriyati bilan to‘ldirish, ijtimoiy adolatga insonparvarlik mazmunini baxsh etishdir. Bu konsepsiya Sh.A. Abdullayevaning “Tarbiya falsafasi” nomli monografiyasida ilgari surilgan adolat hissini yoshlikdan tarbiyalash g‘oyalariga hamohangdir. Buning uchun quyidagi amaliy choralarni taklif etish mumkin:

birinchidan, volontyorlik harakatlarini rivojlantirish. Oliy ta’lim muassasalarida talabalardan iborat ko‘ngillilar guruhlarini tuzib, ularni yolg‘iz keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarga yordam berishga muntazam jalb qilish;

ikkinchidan, “Ustoz-shogird” an‘anasini ijtimoiy sohada qo‘llash. Muvaffaqiyatli tadbirkorlarni “Yoshlar daftari”dagi iqtidorli, lekin sharoiti og‘ir yoshlarga nafaqat moddiy, balki ma’naviy-konsultativ yordam ko‘rsatuvchi homiy (mentor) sifatida biriktirish.

3. Adolatparvarlik qadriyati asosida “Adolatsizlikka nisbatan murosasizlik” konsepsiyasini shakllantirish.

Tadqiqotimizda OAV va blogerlarning ijtimoiy adolatni ta’minlashdagi rolini aholi yuqori baholagani aniqlandi. Bu xalqimizning tarixiy xotirasida chuqur ildiz otgan adolatparvarlik – ya’ni nohaqlikka qarshi kurashish va haqiqatni talab qilishga intilishning zamonaviy ko‘rinishidir. Ushbu konsepsiyaning maqsadi – adolatparvarlik qadriyatini fuqarolik jamiyatining poydevoriga aylantirish va uni jamiyatda korrupsiya va qonunbuzarliklarga qarshi kurashning g‘oyaviy asosiga aylantirishdir. Bu borada O‘zbekiston Respublikasining “Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida”gi Qonuni muhim huquqiy zamin yaratadi [3]. Ushbu konsepsiya doirasida quyidagilar taklif etiladi:

birinchidan, jamoatchilik nazoratini huquqiy jihatdan kuchaytirish. Adolatsizlik holatlari





TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR



haqida xabar bergan fuqarolar, jurnalistlar va blogerlarni ta’qib va bosimlardan himoya qiluvchi amaliy huquqiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish;

ikkinchidan, “Ochiq muloqot” platformalarini yaratish. Davlat organlari rahbarlarining aholi bilan bevosita, tanqidlarga ochiq muloqotini (ijtimoiy tarmoqlar orqali) muntazam yo‘lga qo‘yish. Bu davlat idoralarining xalq oldidagi hisobdorligini va shaffofligini oshiradi.

Ushbu uchta konseptual yo‘nalish birgalikda ijtimoiy adolatga oid muammolarni nafaqat yuqoridan pastga (davlat tomonidan), balki pastdan yuqoriga (jamoatchilik tashabbusi bilan) hal etish imkonini beruvchi yaxlit ma’naviy-falsafiy platformani hosil qiladi. Ishlab chiqilgan bu nazariy-g‘oyaviy asoslar keyingi mavzuda ko‘rib chiqiladigan davlat, fuqarolik jamiyati va biznes o‘rtasidagi amaliy hamkorlik modellarini qurish uchun mustahkam poydevor vazifasini o‘taydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G‘ulomjonovna, S.D. (2025). Demokratik jamiyatda ijtimoiy adolat va huquqiy madaniyatni rivojlantirish strategiyalari. Икро журнал, 14(02), 1201-1204.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2014-yil 25-sentabrdagi “Ijtimoiy sheriklik to‘g‘risida”gi O‘RQ-376-son Qonuni // <https://lex.uz/docs/-2468214>

3. O‘zbekiston Respublikasining 2018-yil 12-apreldagi “Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida”gi O‘RQ-474-sonli Qonuni // <https://lex.uz/ru/docs/-3679092>

